

اظهارنظر کارشناسی درباره:

«لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل ریشه‌کنی تجارت

غیرقانونی محصولات دخانی»

مقدمه

سازمان جهانی بهداشت معتقد است سیگارهای قاچاق به علت ارزان تر بودن و افزایش دسترسی به مواد دخانی، از عوامل مهم گسترش استعمال دخانیات در جهان است. اطلاعات نشان می‌دهد که یک نفر از هر دو نفر سیگاری در نهایت به علت ابتلا به عوارض ناشی از استعمال دخانیات فوت می‌کند. دخانیات عامل مرگ بیش از ۴ میلیون نفر در سال است و انتظار می‌رود که تا سال ۲۰۲۰ این رقم به ۸/۴ میلیون نفر در سال افزایش یابد که ۷۰ درصد آن در کشورهای درحال توسعه بروز می‌نماید. قاچاق مواد دخانی موجب اختلال در نظام قیمتگذاری مواد دخانی در داخل کشور می‌گردد همچنین موجب بی‌نصیب ماندن دولت‌ها از درآمدهای حاصل از فروش قانونی مواد دخانی و دور زدن تلاش‌های بین‌المللی در زمینه کنترل دخانیات و دور زدن قوانین ملی کشورها در حوزه کنترل و نظارت بر مصرف مواد دخانی می‌شود.

براساس گزارش بانک جهانی، سیگارهای قاچاق حدود ۶ درصد از دخانیات مصرفی در جهان را به خود اختصاص داده‌اند.

با توجه به اینکه تجارت غیرقانونی فرآورده‌های دخانی منجر به گسترش اپیدمی دخانی در جامعه، بی‌اثر کردن اقدامات قیمتگذاری و مالیاتی، آثار مخرب بر سلامت و رفاه همگانی و پیامدهای نامتناسب اقتصادی و اجتماعی و... می‌شود مبارزه با قاچاق این محصولات همواره به‌عنوان یکی از اولویت‌های سیاستگذاران در حوزه‌های اقتصاد و بهداشت مطرح بوده و یکی از راهکارهای تحقق این مهم، توسعه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از طریق انعقاد موافقتنامه‌های چندجانبه مانند الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل ریشه‌کنی تجارت غیرقانونی فرآورده‌های دخانی است.

مزیت پیوستن به پروتکل

هنگامی که قاچاقچیان درحال برنامه‌ریزی و عملیات منطقه‌ای یا حتی جهانی هستند، یکی از ابزارهای اساسی در تأمین سطح همکاری مورد نیاز برای نشان دادن طبیعت قاچاق، یک تفاهمنامه جامع در مورد قاچاق است که تحت عنوان پروتکل ریشه‌کنی تجارت غیرقانونی محصولات دخانی است که در پنجمین کنفرانس اعضای کنوانسیون کنترل دخانیات سازمان جهانی بهداشت تصویب و درحال حاضر در مرحله امضای کشورهای عضو قرار دارد.

این پروتکل ابزار قدرتمندی برای ورود ایران به یک شبکه بین‌المللی حمایتی برای پاسخگو کردن صنعت دخانیات و نیز کشورهای منطقه درخصوص ورود سیگارهای قاچاق از مبدأ این کشورها به داخل خاک ایران است. براساس ماده (۱۵) چارچوب معاهده کنترل دخانیات که جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۴ آن را امضا نموده است، همه اعضا موظفند تمهیدات قانونی برای شناسایی و ممانعت از فروش مواد دخانی قاچاق را به اجرا

مشخصات لایحه

دوره نهم - سال سوم

شماره ثبت:

۵۲۱

شماره چاپ:

۱۲۴۶

تاریخ چاپ:

معاونت پژوهش‌های

اجتماعی - فرهنگی

دفاتر: مطالعات اجتماعی

مطالعات اقتصادی

مطالعات زیربنایی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۱۰۱۴۱۳۰

تاریخ انتشار:

۱۳۹۳/۱۱/۴

در آورند و همچنین در قوانین ملی خود این امر را بگنجانند. در قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات مصوب مهرماه ۱۳۸۵ مجلس شورای اسلامی نیز در مواد (۶) و (۱۴) به موضوع مواد دخانی قاچاق پرداخته شده است. آیین‌نامه اجرایی این قانون مصوب ۱۳۸۶ نیز در مواد (۱۶)، (۱۷) و (۱۸) خود به کنترل و نظارت بر سیگارهای قاچاق و هماهنگی دولت با کشورهای منطقه جهت ممانعت از ورود سیگارهای قاچاق از مبداء آن کشورها به خاک جمهوری اسلامی ایران تأکید نموده است.

معایب پیوستن به پروتکل

تنها باید به این نکته توجه نمود که در بند «۲» ماده (۴۴) تصریح شده است که حتی در صورت عدم عضویت سایر کشورهای عضو سازمان‌های همکاری اقتصادی منطقه‌ای، کشور امضاکننده پروتکل موظف به اجرای تعهدات می‌باشد. لذا پیگیری نحوه رفتار سایر کشورهای منطقه و اعضای سازمان آکو که جمهوری اسلامی ایران در آن عضویت دارد منطقی به نظر می‌رسد.

نقاط ضعف مطرح در مورد متن پروتکل

۱. با توجه به اینکه ابزار تعرفه یکی از ابزارهای کنترل تجارت غیر قانونی است. بنابراین لازم است بین کشورهای عضو، موافقتنامه تجارت ترجیحی نیز نوشته شود. زیرا انگیزه تجارت غیرقانونی در میان کشورهایی که دارای تعرفه بالاتری هستند به دلیل سود بیشتری که عاید قاچاقچی‌ها می‌شود، بیشتر است.

۲. در این لایحه ضمانت اجرایی محکمی برای عملیاتی شدن احکام و مفاد تکلیفی در نظر گرفته نشده است و تنها کشورهای عضو را متعهد کرده است که به مفاد این لایحه عمل نمایند. ضمن اینکه نهاد ناظر بر اجرای این مفاد مشخص نشده است.

۳. برخی از بندهای اشاره شده در لایحه فوق بنا به مصالح هر کشوری می‌تواند به صورت سلیقه‌ای اجرا شود. از جمله ماده (۲۱) این لایحه که درخصوص اشتراک‌گذاری اطلاعات مربوط به اجرا می‌باشد. همچنین بند «۲» ماده (۲۵) نیز از این دست است. چرا که براساس آن هیچ‌یک از مفاد این پروتکل هیچ عضوی را محق نمی‌کند که در قلمرو کشور دیگر صلاحیتی را اعمال کند و وظایفی را انجام دهد که منحصراً از اختیارات مقام‌های آن کشور دیگر به موجب قوانین داخلی آن است و با توجه به اینکه قوانین داخلی هر کشور با کشور دیگر متفاوت است بنابراین ایجاد وحدت رویه می‌تواند بسیار مشکل باشد.

اظهار نظر کارشناسی

در مجموع با توجه به موارد زیر الحاق ایران به پروتکل تجارت غیرقانونی مواد دخانی توصیه می‌شود:

۱. ایران شاهراه قاچاق مواد دخانی است.

۲. شرکتهای چندملیتی مواد دخانی در اکثر کشورهای همسایه دارای کارخانه تولید محصولات خود هستند که از طریق مرزهای مشترک این مواد را به داخل کشور قاچاق و با این اهرم و به بهانه عدم منفعت برای دولت ایران از مواد دخانی قاچاق، دولت را برای صدور مجوز محصولاتشان در داخل کشور تحت فشار قرار می‌دهند. تاکنون نیز شرکتهای متعددی به همین بهانه وارد بازار ایران شده‌اند و در حال تولید محصولات خود در داخل کشور هستند.

۳. امضای پروتکل امکان طرح دعوی علیه شرکتهای در کشورهای همسایه را در صورت کشف محصولات آنها در بازار ایران فراهم می‌نماید.